

Методологија за полагање испита за проверу стручних компетенција

Београд, јануар, 2021.г.

Садржај:

Увод	3
1. Концепт испита за проверу стручних компетенција	4
2. Сврха испита	5
3. Принципи организације испита	6
4. Организација испита	6
4.1. Комисија за проверу стручних компетенција	6
4.2. Обезбеђење предуслова за извођење испита	7
4.3. Начин одржавања испита	8
4.4. Начин оцењивања	9
4.5. Евидентирање успеха	12
4.6. Издавање сертификата/уверења	15

Увод

Методологија за полагање испита за проверу стручних компетенција (у даљем тексту Методологија) припремљена је у оквиру партнерског пројекта Владе Швајцарске и Владе Републике Србије „Знањем до посла“ (*From Education to Employment – E2E*) који се спроводи од 2016. године.

Подршку развоју и тестирању Методологије обезбедио је пројект „Развој интегрисаног система националних квалификација у Републици Србији“, који се реализује у оквиру ЕУ програма ИПА 2014. Методологија је тестирана путем развоја процедура оцењивања, оквира оцењивања и задатака за проверу компетенција за четири програма (обуке) из подручја грађевинарства, уз учешће Центра за стручно образовање и образовање одраслих у оквиру Завода за унапређивање образовања и васпитања, Политехничке школе из Суботице и Техничке школе из Власотинца.

Полазну основу за концептуализацију и примену Методологије представљају:

- Закон о националном оквиру квалификација Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 27/2018 и 6/2020;
- Закон о образовању одраслих, "Сл. гласник РС", бр. 55/2013, 88/2017 - др. закон, 27/2018 - др. закон и 6/2020 - др. закон;
- Правилнику о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса јавно признатог организатора активности образовања одраслих, "Службени гласник РС", број 89 од 27. октобра 2015;
- Правилнику о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих ("Службени гласник РС", бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015).

Непосредни, ужи, оквир за концептуализацију и примену Методологије представљају:

- Правилник о методологији за развој стандарда квалификација, "Службени гласник РС", број 156 од 25. децембра 2020;
- Методологија за развој програма обуке који се заснивају на стандардима квалификација, Пројекат „Развој интегрисаног система националних квалификација“.

Методологија је намењен средњим стручним школама и другим организацијама које намеравају да стекну статус ЈПОА и реализују програме обуке за стицање квалификације, дела квалификације. Методологија је намењена и послодавцима који развијају програме обуке и реализују обуке за своје потребе како би начин провере постигнућа својих полазника максимално ускладили са начином провере постигнућа кој се предлаже у овој Методологији и тако обезбедили полазницима реалну могућност да стекну квалификацију или део квалификације кроз процес признавања претходног учења (ППУ) .

Основна сврха Metodologije je obezbeđenje jedinствене и кохерентне процедуре провере савладаности програма обуке, односно провере стручних компетенција и спровођење испита на исти начин и под једнаким условима за све полазнике.

У Metodologiji су на кохерентан и сажет начин представљене опште информације о испиту за проверу стручних компетенција (концепт испита, принципи организације испита) и начин (процес) организације и спровођења испита, као и начин оцењивања постигнућа која су дефинисана програмом обуке, односно појединачним модулима у програму.

1. Концепт испита за проверу стручних компетенција¹

Провера савладаности програма обуке обавља се на испиту за проверу стручних компетенција (у даљем тексту: Испит). Право на полагање испита има кандидат који је похађао обуку. Испит се организује по завршетку обуке, а најкасније у року од 6 месеци од завршетка обуке.

Испитом се проверава постигнуће општих исхода програма обуке, односно постигнуће стручних компетенција за одређену врсту и ниво квалификације или део квалификације. На испиту се проверава сваки општи исход учења, односно свака стручна компетенција дефинисана програмом обуке.

Полазник може полагати испит у целини (провера свих компетенција за које програм оспособљава) што води до стицања квалификације (ниво 2, 3 и 5 НОКС-а). С обзиром да програми обуке имају модуларну структуру, полазник може полагати само појединачни модул и приступити провери компетенција које дати модул обезбеђује, што води стицању дела квалификације/стручне компетенције. Без обзира да ли се испитом проверавају све или једна компетенција, организација испита и поступак оцењивања је идентичан.

Испит се састоји од обављања практичних радних задатака. Радни задатак може бити једноставан и служити за проверу једне компетенције или комплексан (интегративан) и служити за проверу више компетенција (највише три). Пре или током извођења практичног радног задатка чланови комисије могу захтевати од полазника да

---

¹ Правилник о ближим условима у погледу програма, кадра, простора, опреме и наставних средстава за стицање статуса ЈПОА ("Службени гласник РС", број 89 од 27. октобра 2015) разликује испит за проверу савладаности програма за стицање квалификације који се састоји из испита за проверу кључних компетенција и испита за проверу стручних компетенција. У програмима обуке за стицање квалификације на нивоу 2 и 3, кључне компетенције су интегрисане у опште и посебне исходе учења и њихово постигнуће се не проверава посебно. С обзиром на интегративни карактер исхода учења у овим програмима омогућено је стицање квалификације у целини или дела квалификације на испиту за проверу стручних компетенција.

образложи начин извршења задатка или да објасни поједине поступке и процедуре рада, начине употребе материјала, опреме, алата, машина и сл.

Оцена на испиту се изражава са: „положио” или „није положио”. Оцена „положио” даје се полазнику који је освојио најмање 70% (70 бодова) од од укупне суме бодова за све радне задатке.

Успешним полагањем испита појединац стиче квалификацију или део квалификације (стручну компетенцију, уколико су модули у програму структурирани према компетенцијама или групу компетенција уколико су модули у програму структурирани према занимањима). Полазнику који је положио испит у целини организатор обуке издаје сертификат о положеном испиту за квалификацију у целини или уверење о положеном испиту за део квалификације, односно за конкретну стручну компетенције или занимање.² Организатор који нема статус ЈПОА може издати полазнику потврду о положеном испиту на свом обрасцу која се може користити као доказ о стеченим компетенцијама у процесу признавања претходног учења.

Полазник који у дужем временском периоду полаже појединачне модуле, не полаже испит за проверу стручних компетенција у целини, уколико је успешно положио појединачне модуле од којих се програм састоји. Успешним полагањем појединачних модула, односно на основу појединачних уверења о стицању стручних компетенција, полазник стиче квалификацију у целини.

2. Сврха испита

Основна сврха испита за проверу стручних компетенција је утврђивање постигнућа општих исхода учења предвиђених програмом обуке. Општи исходи учења описују резултате учења у виду стручних компетенција које су преузете из одговарајућег стандарда квалификација. Сходно томе, испитом се проверава се да ли је полазник по завршетку обуке стекао стручне компетенције, предвиђене програмом обуке, односно одговарајућим модулом.

Компетенција је интегрисани скуп знања, вештина, способности и ставова, које појединцу омогућују ефикасно *делање* у складу са стандардом квалификације.³ Компетенција, дакле, подразумева деловање, обављање радних улога и функција у реалном радном окружењу на основу коришћење одговарајућих знања, вештина, способности и ставова. Општи, односно завршни исходи обухватају већи број посебних,

---

² Сертификат се издаје за остварени стандард квалификација у целини. Уверење се издаје за делимично остварен стандард стручних компетенција. Потврда се издаје за савладаност програма који не доводе до стицања квалификација или стручних компетенција. ЈПОА на свом обрасцу издаје потврду о савладаном програму обуке.

³ Закон о националном оквиру квалификација Републике Србије, "Службени гласник РС", бр. 27/2018 и 6/2020.

односно специфичних исхода учења у виду посебних знања, вештина, способности и ставова. Стечени општи исходи учења легитимишу полазника (сведоче о његовим стеченим компетенцијама) и представљају оно што послодавац очекује од запослених у одређеном занимања и са одређеним нивоом квалификације, због чега се и приказују на полеђини обрасца сертификата/уверења/потврде о завршеном програму обуке или делу програма.

3. Принципи организације испита

Организација и спровођење испита за проверу стручних компетенција заснива се на принципима:

- *Уједначавање квалитета обуке* - спровођење испита према једнаким захтевима и под једнаким условима у свим организацијама које реализују обуку и за сваког учесника;
- *Делимичног екстерног оцењивања* - увођењем делимично екстерног оцењивања унапређује се квалитет оцењивања, односно његова поузданости и објективности.
- *Стандардизованости* - оцењивање практичних радних задатака засновано је на операционализацији јасно дефинисаних мера процене (оквир оцењивања), што представља основ за стандардизацију испита за проверу стручних компетенција;

4. Организација испита

Организација испита за проверу стручних компетенција подразумева детаљну дескрипцију и образложење:

- начина формирања комисије за обављање испита;
- обезбеђења предуслова за полагања испита;
- начина одржавања испита;
- начина вредновања/оцењивања на испиту и
- начина вођења евиденције о резултатима испита.

4.1. Комисија за проверу стручних компетенција

У циљу објективног утврђивања постигућа полазника обуке организатор обуке образује комисију за проверу стручних компетенција (у даљем тексту Комисија). Имајући у виду дефиницију квалификација у Закону о НОКС-у⁴, Комисија је друштвени репрезент

---

⁴ Према Закону о НОКС-у (Службени гласник РС, бр. 27/2018 и 6/2020) квалификација је формално признање стечених компетенција. Појединац стиче квалификацију када надлежно тело утврди да је достигао исходе учења у оквиру одређеног нивоа и према задатом стандарду квалификације, што се потврђује јавном исправом (дипломом или сертификатом).

валидне и законите доделе квалификација и одговорности и права које из тога произилазе.

Комисију чине три члана које именује директор организације која реализује обуку. Комисија има следећи састав:

- два наставника стручних предмета из одговарајуће области од којих је један председник комисије;
- један спољни члан, кога на захтев организатора обуке предлаже одговарајући послодавац;

Председник и члан испитне комисије може да буде наставник или друго стручно лице које је остваривало програм обуке.

4.2. Обезбеђење предуслова за извођење испита

Пре извођења испита организатор обуке припрема неопходне услове, материјално-техничка средства и техничку документацију за извршење задатка, као и потребну испитну документацију за сваког члана комисије.

За сваки предвиђени општи исход (компетенцију) који се проверава на испиту организатор обуке утврђује листу радних задатака која мора бити доступна полазницима пре почетка реализације програма.

У листи морају бити наведени: назив компетенције која се проверава, назив радног задатка за проверу дате компетенције, шифра радног задатка и оквирно време трајања извршења задатка.

Компетенција која се проверава	Радни задатак	Шифра радног задатка	Време за извршење задатка
Компетенција 1			
Компетенција 2			
Компетенција 3			

За сваку компетенцију која се проверава неопходно је израдити више група задатака, односно комбинација задатака.

Критеријум за груписање задатака је крајњи производ или услуга чије креирање, односно извршењу омогућује та компетенција. Другачије речено, задаци (комбинација задатака) за проверу одређене компетенције морају обухватити све врсте (манифестације) крајњег производа или групе производа, односно услуге или групе услуга у чијем креирању, односно извршењу се та компетенција манифестује.

Групе производа и услуга за одређену компетенцију идентификују се на основу вештина које садржи одговарајући стандарда квалификација, односно програма обуке.

За сваку компетенцију формулишу се највише четири (4) групе задатака.⁵

Компетенција: Малтерисање и облагање површина

Задаци за проверу ове компетенције групишу се у задатке за:

- Малтерисање кречним малтером;
- Малтерисање цементним малтером;
- Облагање зидова фасадном опеком;
- Облагање зидова „демит“ фасадом;
- Облагање украсним каменом;

Од израђених радних задатака сачињава се одговарајући број комбинација радних задатака за испит. Комбинација задатака које кандидат извлачи на испиту мора садржати задатке из сваке групе. Број комбинација мора бити за најмање 20% већи од броја полазника који полажу испит.

Сваки члан испитне комисије пре испита добија обрасце за оцењивање радних задатака (у оквиру одабране комбинације), а председник комисије и збирни образац за оцењивање. Сваки члан комисије независно оцењује рад полазника, користећи одговарајући образац за оцењивање радног задатка.

4.3. Начин одржавања испита

Испит за проверу стручних компетенција се организује за програм у целини (*провера свих програмом предвиђених стручних компетенција*) или за појединачне стручне компетенције (*провера компетенције које обезбеђује појединачни ужестручни модул*).

Ако се испит за проверу стручних компетенција организује за програм у целини, односно као провера свих стручних компетенција предвиђених програмом обуке, задаци за проверу компетенција морају бити интегралног типа, односно проверавати две или

⁵ Ови задаци ће се користити и у процесу ППУ.

више компетенција. На испиту за проверу стручних компетенција за програм у целини полазник извршава најмање два, а највише четири радна задатка. На испиту за проверу појединачне компетенција, односно на испиту за проверу групе компетенција за занимање, полазник извршава највише два радна задатка.

Испит се обавља на месту на коме је обука обављена.

Кандидати долазе бар 30 минута пре почетка испита, да би обавили личну припрему за извршење радних задатака.

Испит отпочиње извлачењем радних задатака, односно комбинације радних задатака која омогућује проверу свих програмом предвиђених стручних компетенција или једне, модулом предвиђене стручне компетенције.

Полазник извлачи радне задатке непосредно пре почетка испита, с тим што треба да има довољно времена за припрему за извршење радног задатка. Време за припрему може да варира и да траје од 30 минута 8 часова.

Пре почетка извршења радног задатка председник или члан комисије упознају кандидате са организацијом испита, временом предвиђеним за извршење задатка и критеријумима и начином оцењивања.

Комисија прати извођење радних задатака и свих свих појединачних процеса и начина њиховог извођења који представљају појединачне елементе за вредновање / оцењивање укупног успеха на испиту.

Само трајање испита за проверу компетенција ограничено је на максимално два (2) дана. Због специфичне природе појединих радних задатака, испит изузетно може трајати три (3) дана.

Време израде радног задатка контролишу председник комисије. Када је истекло време предвиђено за полагање, председник испитне комисије обавештава кандидата да престане са извршењем испитног задатка. Уколико полазник није реализовао радни задатак у оквиру предвиђеног оквирног времена, прекида се извођење и комисија оцењује оно што је до тог тренутка урађено.

4.4. Начин оцењивања

Основна сврха оцењивања на испиту за проверу компетенција је да омогући друштвено (јавно) препознавање постигнућа у учењу, односно обуци. Ово препознавање може имати облик сертификата, уверења или потврде о постигнућу, односно савладаном програму обуке.

У обукама и вредновању који се заснивају на исходима учења нагласак је на препознавању полазника који су у стању да примене стечено знање, односно који поседују компетенције описане у општим исходима учења.

Провера компетенција обавља се путем обављања практичних радних задатака. Практични радни задатак може имати и писани облик ако то захтева природа компетенције која се проверава (Нпр: израда предмера и предрачуна радова).

Компетенције се проверавају и оцењују на основу *оквира оцењивања* који се израђује за компетенцију у целини. Оквир оцењивања је контролни систем (табела) који омогућује објективно оцењивање и који се, поред општих информација о компетенцији/задатку, састоји од два основна елемента:

- радних процеса који се очекују у извођењу компетенције и
- начина извођења сваког појединачног процеса.

Радни процеси су фазе у извођењу компетенције чија формулација започиње глаголом (идентификацијом радње коју је потребно извршити). Радни процеси могу бити ужестручни и општестручни.

Начин извођења је идентификација начина на који се изводи свака фаза радног процеса чија формулација започиње именицом/објектом радње иза које следи глагол у прошлом времену, што указује да је радња извршена.

Осим уже стручних процеса које свака компетенција која се проверава, подразумева, саставни део оквира за оцењивање су процеси који имају општестручни карактер и који су структурални део свих компетенција које се проверавају, а који се односе на припрему за обављање радног задатка, примену мера заштите на раду и манифестовање одговарајућих ставова и способности. Општестручни процеси се екстрахују из општестручних модула.⁶

Идентификација радних процеса и начина њиховог извршења одговорност је организатора обуке и испита.

---

⁶ Према Методологији развоја програма модули могу имати општестручни карактер што значи да су структурирани од знања, вештина, способности и ставова који припадају свим компетенцијама у оквиру дате квалификације и који се обично односе на припрему за обављање радног задатка, примену мера заштите на раду и манифестовање одговарајућих ставова и способности, или ужестручни карактер, што значи да су сачињени од знања, вештина, способности и ставова које припадају само једној компетенцији.

Оквир за оцењивање радног задатка (на примеру занимања Армирач)

Компетенција која се проверава: Израда арматурног склопа, армирање армирано-бетонских елемената					
Радни процеси	Начин извођења;				Предвиђени број бодова
Планирање ресурса и организовање радног места	Предмер радова израђен	Предрачун радова израђен	Спецификација материјала урађена	Рашчишћавање простора извршено	10
Исправљање, сечење и савијање арматуре према пројекту	Арматура сортирана према позицијама	Арматура исправљена и шипке сортиране према спецификацији	Арматура савијена према спецификацији	Узенгије израђене према плану спецификације	20
Израда арматурног склопа	Елементи арматурног склопа очишћени од корозије	Делови арматурног склопа постављени према плану арматуре	Узенгије постављене на пројектовани размак	Арматура постављена у арматурни склоп	20
Монтажа арматурних склопова	Оплата припремљена и проверена	Арматурни склоп монтиран у одговарајуће дистанцетре	Тачност постављеног склопа проверена у односу на пројекат арматуре		20
Примена мера заштите на раду	Средства личне заштите коришћена	Алати и опрема коришћени на безбедан начин	Радно место очишћено на крају рада	Отпадни материјал сортиран	20
Однос према раду	Економичност утрошка остварена	Прецизност у раду задовољавајућа	Однос према алату и опреми задовољавајући		10
Укупан број бодова:					100

За сваки радни процес одређује се максималан број бодова у оквиру укупног броја од 100 бодова за целокупан задатак, с тим што се 60% од укупног броја бодова добија за извршење ужестручних, а 40% за извршење општестручних процеса.

Оцењивање постигнућа обавља се на следећи начин:

- ако кандидат оствари сваки од предвиђених начина извођења у оквиру појединог радног процеса, добија предвиђени максималан број бодова за тај радни процес.
- ако кандидат не оствари најмање један од предвиђених начина извођења за ужи стручни радни процес, додељује му се 0 бодова;
- ако је један од начина извођења ужестручних радних процес оцењен са 0 бодова кандидат није положио испит.
- ако полазник није остварио ни један од начина извођења појединих општестручних процеса, додељује му се 0 бодова за тај процес.
- ако је један или више начина извођења општестручних радних процеса оцењен са 0 бодова, укупан максимални број бодова за тај процес се сразмерно умањује.

4.5. Евидентирање успеха

Сваки члан комисије добија оквир за оцењивање сваког појединачног радног задатка који је, са додатком имена и презимена члана комисије и места и датума одржавања испита, истовремено и образац за оцењивање радног задатка.

Појединачни образац за оцењивање радног задатка

Име и презиме кандидата:						
Програм обуке:						
Компетенција која се проверава: Израда арматурног склопа, армирање армирано-бетонских елемената						
Шифра радног задатка:			Назив радног задатка:			
Радни процеси	Начин извођења				Предвиђени број бодова	Остварени број бодова
Укупан број бодова					100	
Члан испитне комисије				Место и датум:		

Чланови Комисије појединачно прате и контролишу израду задатка према предвиђеним процесима и начинима њиховог извођења и у образац за оцењивање уносе своје оцене (број остварених бодова за појединачне процесе и укупан број бодова за радни задатак).

На основу појединачног бодовања свих чланова комисије, утврђује се просечан број бодова за сваки радни задатак и за испит у целини. Појединачне оцене уносе се у збирни образац за вредновање радних задатака. Збирни образац садржи податке о организацији која организује обуку и испит за проверу компетенција, податке о полазнику, појединачне оцене чланова Комисије и укупну оцену на испиту.

Збирни образац за оцењивање радних задатака на испиту за проверу стручних
компетенција

Подаци о установи/организацији					
Назив установе/организације					
Седиште					
Датум одржавања испита					
Подаци о полазнику					
Име и презиме					
Место и датум рођења					
ПРОГРАМ ОБУКЕ					
Број бодова на испиту за обуку					
РАДНИ ЗАДАТАК		Број бодова чланова комисије			Просечан број бодова свих чланова комисије $(1+2+3)$ 3
Ред. број	Назив	Пред- седник	2. члан	3. члан	
1.					
2.					
3.					
4.					
ПРОСЕЧАН број бодова на испиту за проверу стручних компетенција*					

На испиту за обуку кандидат _____

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Председник: _____

Други члан: _____

Трећи члан: _____

Кандидат је положио испит за проверу компетенција када је на сваком појединачном радном задатку остварио просек од најмање 70% од укупног броја бодова (100), односно када је остварио укупан просек од најмање 70 бодова (од чега је 60 бодова за уже стручне компетенције). У том случају оцена успеха на испиту је „Положио“.

Уколико је просечан број бодова на радном задатку мањи од 70%, односно укупан просек мањи од 70 бодова, сматра се да кандидат није показао компетентност. У овом случају, оцена успеха на испиту је „Није положио“.

4.6. Издавање сертификата/уверења

На основу евиденције са испита, организатор обуке издаје полазнику сертификат о оствареном стандарду квалификација у целини, уколико је испитом провераване сви општи исходи учења (компетенције) или уверење за делимично остварен стандард квалификација (стручних компетенција или занимање), уколико су испитом проверавани исходи појединачних модула. Уверење се издаје за сваки појединачно провераван модул. Форма и садржај сертификата прописани су Правилником о врсти, називу и садржају образаца и начину вођења евиденција и називу, садржају и изгледу образаца јавних исправа и уверења у образовању одраслих ("Службени гласник РС", бр. 89 од 27. октобра 2015, 102 од 11. децембра 2015.